

BESZÁMOLÓ A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁS MÚZEUMÁNAK TEVÉKENYSÉGÉRŐL

2007. március 6-án dr. Petrétei József igazságügyi és rendészeti miniszter dr. Veres János pénzügyminiszter, Csere László bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka és dr. Gönczöl Katalin az Országos Bűnmegelőzési Bizottság elnöke adta át ünnepélyes keretek között a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön irodaépületében létesült Börtönmúzeumot. A Magyar Büntetés-végrehajtás Múzeuma – bárki által látogatható – bejegyzett közintézmény, működési engedélyét az Oktatási és Kulturális Minisztérium adta ki.

1910-ben Budapesten az Országos kir. Gyűjtőfogházban hozta létre az Országos Börtönügyi Múzeumot a fogház igazgatója Vajna Károly. 1920-ban a múzeumot átköltöztették az Igazságügyi Minisztérium épületének öt földszinti termébe, ahol az anyag szerencsésen átvészelte a későbbi háborús pusztításokat, azonban a háború után hatalomra jutó új igazságügyi kormányzat ellenszenvét nem élte túl. Az új hatalom nem tartott ígényt a múlt relikviáira. A kollekció előbb a pincékbe került, majd néhány esztendei hanyattatás után az anyag szerényebb része – mivel arra senki nem tartott ígényt – 1949-ben a Kiskun Múzeumban lelt új otthonra. A gyűjtemény jelentősebb hányada elkallódott.

Közel egy évszázaddal az első magyar börtönmúzeum megnyitása után a sátoraljaújhelyi intézetben a büntetés-végrehajtási szervezet elődéhez méltó kiállítási anyagot tett közzé. A múzeum létrehozásával a büntetés-végrehajtás egy olyan adóságot is törlesztett, amivel tartozott a szakmának, a múlt, a jelen és a jövő generációinak.

A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön főpályázóként (Sátoraljaújhely Város Önkormányzatával, a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeummal, az Eötvös József Klubbal partnerségi kapcsolatban együttműködve) 2006 áprilisában nyújtott be – eredményes - pályázatot az Országos Bűnmegelőzési Bizottsághoz.

A múzeum létrehozása „Tanulj a múltból – ez nem a Te utad” bűnmegelőzési modellprojekt keretében az együttműködő és támogató szervekkel közösen valósult meg. A helyreállító igazságszolgáltatás érvényesülése érdekében egyrészt a közösség javára végzett munkát szerveztünk a fogvatartottak, közérdekű munkabüntetésre ítélték részére.

Másrészt a szakképzésben résztvevők számára gyakorlati terepet biztosítottunk, illetve a szakmával rendelkezők részére munkahelyet teremtettünk, hogy a megszerzett új szakma, elméleti tudás és a nagyobb szakmai jártasság elősegítse a társadalmi vissza-illeszkedésüket. Az építési, szerelési, gépészeti, informatikai és berendezési munkálatok jelentős részét fogvatartottak végezték. A végeredmény a Börtönmúzeum területének kialakítása, a Digitális Múzeum létrehozása, illetve a fogvatartottak által előállított termékek értékesítési helyének megvalósítása lett.

A múzeum létrehozásában, az egyes részfeladatok végrehajtásában jelentős munkát végzett az intézet személyi állománya is. A Sátoraljaújhegyi Fegyház és Börtön vezetése és személyi állománya – mindennapos szakmai munkája mellett – nagy lelkesedéssel, hagyományos szakmaszeretetéhez híven vette ki részét a különböző feladatokból (a fogvatartottak tevékenységének irányítása, felügyelete, ellenőrzése, egyes bonyolultabb szakmunkák elvégzése, tárgyak, eszközök tervezése, legyártása, anyagok rendezése és rendszerezése, informatikai adatrögzítés és szerkesztés, előzetes lektorálás stb.). Leleményességük, találékonyságuk nagymértékben hozzájárult az eredményekhez.

A múzeum forgatókönyvét, képi és írott anyagát dr. Estók József ny. bv. dandártábornok állította össze, továbbá irányította, szervezte, koordinálta a pályázati projektben vállaltak teljesítését. Az anyagot szakmailag dr. Lőrincz József ny. bv. dandártábornok lektorálta. Az ő hozzáértésének köszönhetően kijelenthető, hogy a felkutatott, rendszerezett és kiállított anyag megfelel a tudományos kritériumoknak.

A 280 m²-es területen kialakított múzeum teljes beruházási költsége megközelítőleg 32 millió Ft volt, amelyet a 17 millió Ft-os pályázati keretből, az 5 millió Ft-os pénzügyminisztériumi támogatásból, saját erőből, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága által biztosított pénzüsszegeből, illetve más, külső források bevonásával lehetett előteremteni. A kivitelezésben 47 fő – közülük 28 fő fogvatartott – vett részt. A ráfordított órák száma 13 ezer óra volt, ebből a fogvatartottak 10 ezer munkaórát teljesítettek.

A korábbi, sikertelen próbálkozások után 2007 márciusában otthonra találtak az évek óta összegyűjtött anyagok dokumentumok, tárgyak, képek, relikviák, és papírra kerültek az érdekesebbnél érdekesebb szakmatörténeti információk. Jelentős részüket a büntetés-végrehajtás szerveitől, magángyűjteményekből kaptuk, illetve kutatómunkánk eredményeként kerül a birtokunkba, míg kisebb hányadukat más közintézményektől kölcsönöztük.

A kiállított múzeumi anyag megkísérli tudományos hűséggel, kronológiai sorrendben bemutatni a különböző büntetések történetét a kezdetektől a XVIII. század végéig, a börtönbüntetés uralkodóvá válásáig, továbbá a szabadságvesztés büntetés napjainkig tartó több évszázados történetét, a börtönügy fejlődését egyetemes történeti, illetve hazai szinten.

A tárlat elsősorban a szabadságvesztés büntetés és a börtönügy hazai fejlődésére fókuszál. A börtönt mutatja be, mellőzve a panoptikumba illő horrorisztikus megjelenítéseket. A börtönt, amelynek megítélése közvéleményünkben meglehetősen sokszínű és ellentmondásos, ami helyszíne a társadalommal, embertársaival szembeforduló, vagy a megbotló egyén megérdemelt büntetésének, de ugyanúgy lehet a kijózanodó megbánás, egy új élet kezdetének helyszíne is.

A kiállításon bepillantást nyerhet a látogató a büntetés-végrehajtási szakmába, a szakma történetébe, megismerheti az e területen dolgozó generációk mindennapos szakmai kihívásait, embert próbáló, fáradságos munkáját, felelősségteljes helytállását.

A múzeum szűkös területe nem tette lehetővé az összes tárgy, kép, újságcikk, dokumentum, jogszabály, tudományos értekezés és más forrásanyag bemutatását, így ezeket a látogatók, illetve a téma után mélyebben érdeklődők egy – folyamatosan bővülő ? egyedülálló adatbázisban, a Digitális Múzeumban tekinthetik meg.

A megnyitó ünnepséget nagy sajtóérdeklődés kísérte a helyi és az országos napilapokban, a különböző rádió- és televízióadókban. Néhány szalagcím az írott sajtóból: „Lebilincselő élmény: megnyílt az első Magyar Börtönmúzeum”; ?Rabok is segítettek a ma nyíló börtönmúzeum kialakításában?; „Emberközpontú kiállítás”.

A város és környéke lakosságának körében már a hivatalos megnyitót megelőzően nagy érdeklődés mutatkozott a múzeum iránt, amely később, a távolabbról érkező vendégek révén csak tovább fokozódott: 2007. március 20-a és 2007. december 31-e között közel 3 000 fő tekintette meg a kiállítást.

Az év során számos igazságügyi, rendészeti, illetve büntetés-végrehajtási szakember, sok külföldi delegáció kereste fel a múzeumot. A kiállítást megtekintette a román belügyminisztérium államtitkára, a lengyel, a szlovák és a horvát büntetés-végrehajtás országos parancsnoka is, valamennyien elismerően szóltak a látottakról.

A látogatók sok esetben csodálkozásuknak adnak hangot, hitetlenkedve szemlélik az elitáltak által előállított tárgyakat, művészeti alkotásokat, melynek kapcsán dr. Petrétai József miniszter úr múzeumot megnyitó gondolatait lehet idézni: „Sátoraljaújhelyen az elitáltak kiléptek a passzív «kiállítási tárgy» szerepkörből, aktív munkájukkal hozzájárultak ennek a múzeumnak a megszületéséhez. Valószínű, hogy pont ettől lett ez a nagyszerű kiállítás ennyire emberközpontú. A tudomány embereinek, a büntető igazságszolgáltatás alanyainak és «tárgyának» egymásra találása kivételes eredményt hozott. A látogató számára ezek között a falak között válhat egyértelművé, hogy a modern büntetés-végrehajtás csak úgy képes társadalomvédelmi szerepét betölteni, ha igényli – és biztosítja – a fogvatartottak aktív, partneri közreműködését. Sátoraljaújhelyen a fogvatartottak már nem csak passzív elszenvedői a többség – jogszabályok által pontosan meghatározott – büntető szankciójának, hanem tevételes résztvevői az értékek megőrzésének az értékteremtésnek... Bízom benne, hogy ez a múzeum hosszútávon szolgálja majd a szakma, a társadalom, a bűnmegelőzés és nem utolsósorban a fogvatartottak érdekeit.”

Dr. Estók József ny. bv. dandártábornok